

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Medborgarpanelen om förbättringen av naturens tillstånd 2025

Medborgarpanelens uttalande som stöd för
beredningen av planen för den nationella restaureringsplanen

Inledning 3

Lägesbilden – vad varje finländare behöver veta om restaureringsförordningen och förlusten av biologisk mångfald 4

Vad tycker medborgarna är viktigast och hur tycker de man borde förbättra naturens tillstånd? 6

Hur kan man garantera att restaureringsåtgärderna blir rättvisa? 9

Bilaga 1. Avvikande meningar 12

Bilaga 2. Medborgarpanelens sammansättning 14

Bilaga 3. Experter som hördes av panelen 15

Inledning

Uttalandet har utarbetats av medborgarpanelen för förbättringen av naturens tillstånd som bestod av 44 finländare som valdes ut slumpmässigt och genom kvotering. Inbjudan till panelen skickades till 8000 slumpmässigt utvalda finländare över 15 år. Av dem meddelade 271 intresse för att delta i panelen. Av de anmälda bildade man genom kvotering och slumpmässigt urval en så flerstämmig panel som möjligt med avseende på ålder, kön, utbildningsbakgrund, region och hemort.

Medborgarpanelen har bildats för att samla in medborgarnas synpunkter på hur naturens tillstånd kan förbättras och förmedla dem vidare till beslutsfattarna. Medborgarpanelens synpunkter är till nytta när man bereder den nationella restaureringsplanen i enlighet med EU:s förordning om restaurering av natur. Medborgarpanelen om förbättringen av naturens tillstånd 1) hjälpte identifiera vad medborgarna anser är viktigt att göra för att förbättra naturens tillstånd och 2) bidrog med medborgarnas syn på ett acceptabelt och rättvist genomförande av EU:s restaureringsförordning.

Panelen höll möten via distansförbindelse fyra kvällar under perioden 21.5–11.6.2025. Under de två första mötena fick deltagarna höra experters anföranden och ställa frågor som de sammanställt gemensamt. Tillsammans diskuterade de också vad varje finländare borde veta om restaureringsförordningen och naturens mångfald. Vid det tredje och fjärde mötet diskuterade panelen sina idéer och utarbetade sina gemensamma rekommendationer till uttalandet.

Lägesbilden och rekommendationerna i uttalandet har deltagarna utformat helt utan medverkan av tjänsteinnehavare och experter. Lägesbilden representerar pandedeltagarnas syn på de aspekter som med tanke på medborgarna är väsentliga för förbättringen av naturens tillstånd och verkställandet av EU:s restaureringsförordning. Man har använt artificiell intelligens vid sammanställningen av expertfrågorna och vid den beredning av lägesbilden som baserade sig på diskussionerna i panelgrupperna. Uttalandet baserar sig på panelens rekommendationer och motiveringar och de diskussioner som fördes. Miljöministeriets tjänstemän har editerat uttalandet för att språkdräkten ska vara enhetligare.

Medborgarpanelen arrangerades av Miljöministeriet, och Motiva Oy ansvarade för det tekniska genomförandet. För att verkställa panelen fick man även finansiering via Sitras program för innovationer på demokratiområdet. Vid planeringen av medborgarpanelen fick miljöministeriet stöd från Sitras experter och jord- och skogsbruksministeriets tjänstemän.

De som deltog i medborgarpanelen hade i slutenkäten möjlighet att framföra avvikande mening till panelens uttalande. Det framfördes tre avvikande meningar (se bilaga 1).

Lägesbilden – vad varje finländare behöver veta om restaureringsförordningen och förlusten av biologisk mångfald

Naturens tillstånd i Finland försämras. Enligt de senaste bedömningarna är ungefär hälften av naturtyperna och 11,9 procent av arterna i Finland utrotningshotade. Av naturtyperna har tillståndet försämrats särskilt för myrarna, skogarna, vårdbiotoperna och stränderna. Att naturens tillstånd i Finland försämras beror främst på den mänskliga aktiviteten inom skogsbruket, jordbruket och byggandet.

En välmående natur har många positiva effekter såsom kolupptag, pollinering, vattenrengöring, näringsämnenas kretslopp och översvämningsskydd. Åt människan ger naturen å andra sidan nytta i form av hälsa, mat och försvarsmöjligheter.

Målet för EU:s restaureringsförordning är att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Förordningen trädde i kraft i augusti 2024, och syftet med den är att alla EU-länder ska förbinda sig till detta mål.

Genom restaureringsförordningen strävar man efter att förbättra naturens tillstånd på land, i hav och i inre vatten och att öka mångfalden i skogarna och jordbruksmiljöerna. Där naturens tillstånd är gott får man enligt förordningen inte försämra det.

Hur restaureringsförordningen ska genomföras i Finland dikteras inte av EU, och för närvarande bereder Finland en nationell restaureringsplan som ska överlämnas till EU-kommissionen i augusti 2026.

De åtgärder som vidtas idag är inte tillräckliga för att uppnå målen. Restaureringsåtgärderna innefattar till exempel att täppa igen diken i dikade myrar, att låta djur beta i vårdbiotoperna, att bevara död ved i skogarna, att avlägsna vandringshinder från strömmande vatten och att eliminera främmande arter. Målen för förordningen innefattar också att förbättra naturens tillstånd i bebyggda områden.

De direkta kostnaderna för restaureringen av naturen i Finland uppgår till cirka 780 miljoner euro per år fram till år 2050. Finansieringskällorna är för närvarande till exempel METSO- och Helmi-programmen för frivilligt skydd, men det behövs ytterligare finansiering för att kunna uppnå målen.

Restaurering orsakar kostnader, men **om vi inte gör någonting kommer det att kosta oss dyrt på lång sikt**. Det är svårt att uppskatta den ekonomiska nyttan av restaureringsförordningen, och effekterna av åtgärderna syns normalt först efter en lång tid och i form av indirekta verkningar i takt med att naturens tillstånd förbättras.

Restaureringsförordningen berör i synnerhet markägare, skogsägare och aktörer inom skogsbruket. Över 60 procent av Finlands skogar och största delen av åkrarna är i privat ägo.

Enligt grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald. Alla har en egen roll i verkställandet av restaureringsförordningen.

Vad tycker medborgarna är viktigast och hur tycker de man borde förbättra naturens tillstånd?

Allmänna rekommendationer

Att stoppa förlusten av biologisk mångfald bör vara ett av de viktigaste kriterierna alltid när beslut fattas. På lång sikt är både naturen och människan vinnare, förutsatt att man tar förlusten av biologisk mångfald på allvar. Och det kräver en Vi-anda.

Det viktigaste är att se till att naturens tillstånd inte försämras ytterligare. Man måste säkerställa att naturens tillstånd inte försämras på ett ställe när man förbättrar det på ett annat.

Skyddsområdena och restaureringsområdena måste vara tillräckligt stora och planeras så att de har en förbindelse till varandra som gör det möjligt för djur att röra sig fritt och tryggt mellan dem.

De tre rekommenderade mätbara målen är

1. Åtgärder för förbättring av naturens tillstånd 2. Restaurering i de områden där naturens tillstånd har försämrats 3. Underhåll av restaurerade områden

Restaureringsåtgärderna får inte försämma livsmedelsproduktionens förutsättningar i Finland för mycket. Det är viktigt att bevara försörjningsberedskapen.

Naturtyper och åtgärder som bör prioriteras

Restaurering borde inledas med början från de mest utrotningshotade naturtyperna och parallellt i de områden som kräver minst resurser och i de områden där restaureringen kräver mest tid. Finland bör satsa mest på de naturtyper som löper störst risk att försvinna.

Det är viktigt att synliggöra effekterna av restaureringsåtgärderna där effekten är störst och lättast att se, eftersom medborgarna då accepterar åtgärderna lättare.

De regionala behoven av restaurering bör utredas.

Man bör börja med myrarna, skogarna och vattenområdena. Vattenområden och skogar är sådana naturtyper där det är lättare att se resultaten och där åtgärderna får omfattande påverkan.

Rekommendationer gällande vattenområden:

- Östersjön och sötvattenssystemet, i synnerhet de insjöar som mörknar och övergöds, bör prioriteras. Hav och sjöar hör till den närnatur som är synlig och ligger medborgarna nära hjärtat.
- Det är viktigt att förhindra att vattenstatusen försämras, och i vattenmiljöerna kan man uppnå goda resultat snabbt i både sjöar och Östersjön med åtgärder som är kostnadseffektiva.
- Även städernas dagvatten och våtmarker bör beaktas som en del av skyddet av vattendrag. Leder för lätt trafik kan användas som buffertremsor för avrinningsvatten.

Rekommendationer gällande skogarna:

- Man bör upphöra med kalhuggning och gallring helt och hållet i offentligt ägda skogar. I privatägda skogar bör behovet av kalhuggning bedömas från fall till fall eller het undvikas.
- Målet för skogsvården bör vara att stödja en sådan miljö som gynnar så många olika arter som möjligt, också i skog nära städer.
- Diken som finns i icke-produktiva områden bör fyllas (åker eller skog).
- Av skogstyperna bör man prioritera blandskogen.
- Man bör kartlägga de metoder med vilka man kan restaurera naturen utan att ingripa, som till exempel att låta sådana dikade myrar som inte används för produktion växa igen.

Rekommendationer gällande jordbruket:

- Diken som finns i icke-produktiva områden bör fyllas (åker eller skog).
- Gipsbehandlingen i jordbruket bör utökas.
- Miljökonsekvenserna bör beaktas bättre i jordbruket.

Rekommendationer gällande stadsmiljöer:

- Restaurering eller vård av den urbana naturen är viktigt med tanke på människornas välmående och restaureringsåtgärdernas godtagbarhet. Största delen av medborgarna bor i städer, och de har lättare att förstå vad restaureringen handlar om när den påverkar deras egen vardag.
- Målet för skogsvården bör vara att stödja en sådan miljö som gynnar så många olika arter som möjligt, också i skog nära städer.

Staten och kommunerna borde föregå med gott exempel

Staten och kommunerna bör föregå med gott exempel när det gäller planmässig restaurering. Staten och kommunerna ska ta en ledande roll: de nationella projekten och de goda exemplen uppmuntrar också andra aktörer.

Staten (och EU) bär huvudansvaret, därför kan inte de andra aktörerna straffas för sådant som tidigare har varit acceptabelt.

På statens mark bör man upphöra med sådana åtgärder som minskar den biologiska mångfalden och övergå till sådana förfaranden som förbättrar naturens tillstånd t.ex i skogsanvändningen. Finland behöver ett nätverk av ekologiska korridorer som omfattar hela landet.

Statens affärsverk (bl.a. Forststyrelsen) borde i sin målsättning och sin verksamhet följa en sådan miljöskyddslagstiftning och miljöpolitik som främjar skyddet av den biologiska mångfalden och restaureringen av ekosystemen.

Beslutsfattarna borde lyssna på experterna och utnyttja den evidensbaserade kunskapen i det beslutsfattande som rör restaurering.

Hur kan man garantera att restaureringsåtgärderna blir rättvisa?

Allmänna rekommendationer

Vid verkställandet av restaureringsförordningen bör man undvika att åtgärderna får negativa konsekvenser endast för vissa grupper. Verkningarna och kostnaderna bör fördelas jämnt mellan de olika områdena och befolkningsgrupperna. Man bör sörja för delaktigheten i beslutsfattandet. Alla de grupper som beslutet berör bör höras. Målet ska vara att både nuvarande och framtida generationer behandlas rättvist och jämlikt. I beslutsfattandet bör man beakta vetenskaplig fakta och höra experter.

Frivilliga eller förpliktande åtgärder?

De metoder som baserar sig på frivillighet ska prioriteras. Men om dessa metoder inte är tillräckliga för att uppnå målen behövs det också förpliktande åtgärder.

I synnerhet när det gäller de offentligt ägda skogarna är det bra att det finns förpliktelser. Inom den statsunderstödda produktionen (bl.a. jordbruk och skogsbruk) bör tyngdpunkten stegvis förflyttas mer till sådana produktionsformer som förbättrar naturens tillstånd.

För restaurering av privatägd mark bör man i första hand använda frivilliga metoder.

Frivilliga metoder är mera godtagbara för de privata markägarna. Obligatoriska åtgärder ska ha en övergångsperiod så att aktörerna hinner anpassa sin verksamhet till dem. Skyldigheterna bör vara förenade med en ekonomisk kompensation.

Konkreta åtgärder som behöver vidtas för att förbättra naturens tillstånd:

- Styrning genom lagstiftning och politiken
- Styrning genom miljöavgifter eller miljöskatter
- Flera skyddsområden
- Nya samarbets- och partnerskapsformer
- Främjande av miljöfostran och miljömedvetenheten
- Incitament för frivilliga skyddsåtgärder
- Ökad egenkontroll och myndighetsrapportering för effektivare tillsyn över de åtgärder som förbättrar eller försämrar naturens tillstånd

Medborgarna vill ha incitament för restaureringen

Det är viktigt att de som ska vidta restaureringsåtgärder erbjuds incitament, till exempel företag och kommuner.

Metoderna för kompensation bör vara sådana att de täcker de faktiska kostnaderna bl.a. för ändringarna i näringsstrukturen, både på individnivå och på regionnivå och både nu och i framtiden.

Två slag av kostnader: En del åtgärder vidtas bara en gång och en del kontinuerligt. En del åtgärder kan orsaka förluster för de kommande generationerna och kostnader för långa tider framåt. Till exempel om man slutar att utnyttja en stor mängd skog ekonomiskt får det långtgående konsekvenser till exempel för skuldsättningen och skatteintäkterna. När det gäller de permanenta kostnaderna kan kompensationen inte vara av engångsnatur. För permanenta kostnader bör man få fortgående kompensation.

Det behövs gradvisa kompensationer till de privata markägarna när man i modellerna för skogsvård övergår från en skogsvård som baserar sig på kalhuggning till en skogsvård där målet är bättre skogsvård med tanke på naturens tillstånd men inte allomfattande skydd.

I fråga om stöd och inkomstbortfall bör man beakta regionala skillnader.

Det bör också finnas incitament för privatpersoner för verkställandet av restaureringsåtgärder. Lokal och frivillig verksamhet ska uppmuntras. Frivilliga ska uppmuntras att bilda medborgargrupper för restaureringsåtgärder till exempel för att avlägsna taggtrådsstängsel (t.ex. i samarbete med jaktföreningar) eller bekämpa främmande arter (t.ex. kommuner och frivilliga talkon).

Det behövs mera kommunikation och rådgivning om naturvård på kommunal nivå och bättre delaktighetsmöjligheter. Staten bör finansiera sådana kampanjer som gäller restaurering i kommunerna.

Styrningen a jordbruksstöden

Inom den statsunderstödda produktionen (bl.a. jordbruk och skogsbruk) bör tyngdpunkten stegvis förflyttas mer till sådana produktionsformer som förbättrar naturens tillstånd.

Jordbruksstöden bör omformas så att de bättre främjar biologisk mångfald. Det blir lättare att göra ansvarsfulla val när priserna är skäliga och konkurrenskraftiga.

Man bör beakta motsättningarna mellan jordbruksverksamheten och förbättringen av naturens tillstånd – och försöka minska dem aktivt i kommunerna och landskapen. För att minska motsättningarna behöver man utnyttja experter och höra de som har erfarenhet.

Det behövs metoder där jordbrukarna kan vara en del av lösningen i stället för problemet.

Vem borde betala kostnaderna för restaureringen?

Inom industrin baserar sig intäkterna ofta på överexploatering av naturresurser, och därför bör man skärpa beskattningen av skadlig industri och kapitalbeskattningen.

Om man försämrar naturens tillstånd bör man bära ekonomiskt ansvar. De som orsakar förlust av biologisk mångfald genom sin verksamhet bör också vara ersättningspliktiga eller kunna kompensera för den skada som de orsakat.

Om de frivilliga metoderna inte är tillräckliga för att uppnå målen, bör markägarna få kompensation för kostnaderna t.ex. via en skatt som tas ut för det (jfr Yle-skatten).

Miljöskatt borde uppbäras för sådana produkter som produceras på ett sätt som försämrar naturens tillstånd. Ett bra exempel är gruvskatten. Men den är för låg nu (0,6 %) och borde därför höjas till över 3 %.

Här presenteras också de olika åsikter om beskattning och kostnadsansvar som framfördes av panelen. I dessa frågor lyckades panelen inte uppnå någon helt enig ståndpunkt.

- Kostnaderna för restaurering skulle kunna ingå i produktionspriserna i stället för att man skulle vara tvungen att skapa nya särskilda skatter.
- Inom jordbruket är produktionspriserna höga redan nu. Det är bättre att vinsten blir mindre för detaljhandlarna än för producenterna.
- När det gäller beskattningen skulle man dock kunna godta skattelättnader för de aktörer som vidtar restaureringsåtgärder (t.ex. jordbruks- och skogsbruksföretagare).
- Man bör utreda vad det är som försämrar naturens tillstånd och sedan införa progressiv beskattning för de som orsakar detta.

Bilaga 1. Avvikande meningar

Det framfördes tre avvikande meningar till medborgarpanelens uttalande.

Avvikande mening 1.

Jag kan inte ansluta mig till uttalandet och jag godkänner inte uttalandet som helhet, och i synnerhet inte följande:

S.7, Naturtyper och åtgärder som bör prioriteras: Begränsning av kalhuggningen i offentligt ägda skogar och privatägda skogar – fyllning av diken i dem ska undvikas kategoriskt

S.8, Staten och kommunerna borde föregå med gott exempel: Avsnitt 3 och 4 Statens verksamhet och Forststyrelsen.

S.9, Frivilliga eller förpliktande åtgärder?: Obligatoriska restaureringsåtgärder i kommunerna och på privat mark

S. 11, Vem borde betala kostnaderna för restaureringen?: avsnitt 1,2 och 3 – jag godkänner inte innehållet.

Avvikande mening 2.

På sidan 10 nämns de permanenta kostnader som ska kompenseras kontinuerligt – jag anser att de borde bindas till de ändringar som gjorts i skogs- och jordbruk och inte fortsätta t.ex. över generationer.

Avvikande mening 3.

Jag kan inte godkänna uttalandet till följande delar och av följande skäl:

Även indirekta kostnader och de kostnader som uppkommer efter 2050 borde beaktas. Ifall de indirekta kostnaderna blir betydande, och i synnerhet om de fortsätter också efter 2050, borde EU krävas att kostnaderna och förlusterna av intäkter ska kompenseras till fulla belopp. Om EU kräver åtgärder som orsakar kostnader för tiotals miljarder borde den också bekosta den ekonomiska förlust som de orsakar, både de indirekta och de direkta utgifterna. I annat fall borde Finland vägra att följa

EU:s diktering och politik. Just nu kan det vara mer realistiskt än förut att inte låta EU diktera detta, eftersom också kommissionen har för avsikt att dra tillbaka en del av sina biodiversitetsmål bland annat på grund av att de visat sig bli orimligt dyra i nuläget när också Rysslands krigshandlingar försämrar ekonomin.

Kravet om att EU ska ersätta de kostnader som dess bestämmelser medför kan motiveras med att den som orsakar kostnader genom sina beslut också ska ansvara för kostnaderna. Så borde vara fallet i synnerhet därför att kostnaderna blir exceptionellt stora per person för Finland på grund av den diskriminerande mekanism där kostnaderna bestäms. Finland har dessutom skött sin sak mycket bättre än många andra EU-länder, och har därför också mycket mera skog än många av de länder där kostnaderna skulle bli mycket lägre.

Inte heller kalhuggningen borde få slopas kategoriskt, inte på statens mark och inte på kommunernas mark, om det inte är ekonomiskt förnuftigt eller i övrigt motiverat att sluta med det. Också i frågan om kalhuggningen märks det att EU:s beslut som rör Finland baserar sig på de länder som redan huggit ner sina skogar och på otillräcklig kunskap. Finland har sedan århundraden tillbaka skött sina skogar bättre än de andra EU-länderna. Att sköta skogarna kan också innebära att kalhugga skog, så länge som skogarna samtidigt vårdas till exempel genom att plantera nya träd.

De förpliktande åtgärder som gäller de privata markägarna borde kompenseras med respekt för grundlagens egendomsskydd och så att kostnaderna kompenseras till fullt belopp och kontinuerligt i stället för en engångsersättning av bara nominellt värde. De nya förpliktelserna skulle helt klart ingripa i det egendomsskydd som tryggas i grundlagen. Man kan inte upphäva detta egendomsskydd och låta skogsägarna eller jordbrukarna betala kostnaderna bara genom att hänvisa till att de som orsakar förlust av biologisk mångfald ska betala.

Bilaga 2.

Medborgarpanelens sammansättning

I medborgarpanelen om förbättringen av naturens tillstånd deltog 44 finländare som valdes ut slumpmässigt och genom kvotering. Vid valet av deltagarna strävade man efter att få en så flerstämmig panel som möjligt med människor av olika bakgrund med avseende på ålder, kön, utbildning, hemkommun och läge (stadscentrum, landsbygd, förort, glesbygd).

Inbjudan till medborgarpanelen sändes till 8000 personer runtom i Finland per post i april 2025. Mottagarna var ett slumpmässigt urval från det befolkningsdatasystem som upprätthålls av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata. Urvalet representerade hela landet geografiskt och bestod av personer över 15 år.

Av de inbjudna anmälde sig 271 personer som frivilliga deltagare. Av dem valde man ut 50 personer till panelen genom kvoteringsverktyget Panelot. Panelot är ett icke-vinstdrivande verktyg som har utvecklats som stöd för valet av deltagare till medborgarpaneler. Verktyget fungerar så att man ger vissa ramvillkor som används när det slumpmässiga urvalet av de frivilliga görs. Genom ramvillkoren bestämde man hur de olika bakgrundsfaktorerna (ålder, kön, hemort, utbildningsnivå och hemkommun) skulle beaktas. De frivilliga som anmälde sig till panelen var främst i åldrarna 30-49 och högskoleutbildade. Därför är dessa grupper också överrepresenterade bland paneldeltagarna. Genom kvoteringen kunde man dock se till att det fanns personer som representerade alla åldrar och olika kön, utbildningsbakgrund och landskap.

Bilaga 3. Experter som hördes av panelen

Outi Ala-Honkola, miljöministeriet

Antti Asikainen, vetenskapspanelen för skogsbioekonomi

Teea Kortetmäki, Jyväskylä universitet

Heini Kujala, Naturhistoriska centralmuseet, Helsingfors universitet

Maria Laamanen, miljöministeriet

Katja Matveinen, jord- och skogsbruksministeriet

Olli Ojala, miljöministeriet

Tuuli Orasmaa, jord- och skogsbruksministeriet

Kati Vierikko, Finlands miljöcentral

Maaret Väänänen, miljöministeriet

Bakgrundsmaterial för medborgarpanelen om förbättringen av naturens tillstånd (på finska)

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment